

United States Holocaust Memorial Museum

Rozhovor s Olgou Mokošovou

RG-50.688.0015.01.01

Dobrý deň prajem.

Dobrý deň.

Povedzte nám prosím vaše meno.

Olga Mokošová.

Kde a kedy ste sa narodili?

Desiateho dvanásty tisícdeväťstotridsať.

A kde?

V Nemčiciach.

Pani Mokošová, ako si iste spomínate, my sme vás pred pár týždni navštívili.

Áno.

Tuto u vás doma, a vy ste nám porozprávali vaše spomienky na obdobie Slovenského štátu a Druhej svetovej vojny. Dnes sme za vami prišli znovu, aby sme si tieto vaše spomienky nahrali na videozáznam. Chceme sa vás opýtať, žili tu Nemčiciach židia?

Áno.

Ako si vy na nich spomínate, kto to bol?

To boli chleבודarcovia vlastne pre ti nižšej vrstvy, lebo tu veľa bolo roľníkov, či si sami... a toto bol ako štátny majetok sa to hovorilo za komunizmu, že... Tak to zase všetky ti nižší ľudia, čo nemali žiadny majetok, chodili tam pracovať. Takže všetci mali chleba zabezpečený, nemuseli cestovať do Partizánskeho lebo kde jak po vojne...

Koľko židov tu žilo?

Sedem.

To bola jedna rodina?

Jedna rodina, a ešte bol taký slobodný pán, tiež už taký päťdesiatnik, čo s nimi teda bol – rodina, dve deti... A ta Erika, hovorím, chodila do školy so mnou.

Ako sa volala tato rodina?

Teudelbaum... Deutelbaum, takto to bolo, napísali, ale Teudelbaum ich volali.

Hm. Takže tam boli rodičia, dve deti mali...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Starí rodiča, rodičia, dve deti a ten pán slobodný ešte.

A vy ste teda spomenuli, že Erika bola z tejto rodiny.

Áno, chodila so mnou do ško... do jeden triedy, ale ona nesmela chodiť.

Prečo?

Lebo bola židovka. Ona chodila len tajne k tej pani učiteľke... ale aby videla aj deti, aj si pri mne sadla niekedy.

Takže chodila s vami do jednej triedy, ale...

Ale nesmela chodiť, ona to aj tak, tak pani učiteľka... Blízko bývala tam toho Mayera.

Ta pani učiteľka vám povedala, že ona nesmi s vami chodiť do školy?

To sme my vedeli už, aj nám to ona povedala, aby sme si to nechali pre seba.

A vám aj vysvetlila, prečo to tak bolo?

Však my sme vedeli, že čo sa deje, to sa nedalo nevedieť.

Toto bolo v ktorom období?

Do kolikáté sme... do štvrtej, do piatej, podľa rokov prídem na to. No toto sa stalo štvrtého... štvrtého Augusta tisícdeväťstoštyridsaťštyri.

A to, keď s vami ta Erika už nemohla chodiť do tej školy, že chodila teda leda tak tajne, že ta učiteľka im to dovolila, to bolo od ktorého roku asi?

Bola som asi piatačka... čo ja viem, koľkého to... asi štvrtáčka lebo piatačka som bola, no kedy to bolo... Ako desaťročná, v štyridsiatom alebo v kedy...

Tak zhruba v tom tisícdeväťstoštyridsať?

No.

Hm. A Erika, keď s vami chodila do tej školy, teda už s vami nesmela chodiť do tej školy, to bolo z dôvodu, že bola židovka a židia začali byť prenasledovaní, to bolo v tom období?

Áno, no pravda že, však hneď... hneď boli prenasledovaní.

A spomínate si, že by bola Erika nosila nejaké označenie na šatách, keď prišla do tej školy?

Tak pásy mali všetci, ale Erika nemala.

Erika nemala?

Ale to všetci židia museli mať hviezdy. Ani tých Tandelbaumovcov som nevidela, že by boli... ale oni ani nikde nešli. Oni už tam boli len zavretí, už...

Takže ta rodina, čo tu žila, nenosila označenia alebo vy ste videli...?

Nie, nebo áno, ale nikde nechodili.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

A vy ste v Topoľčianoch videli chodiť židov s tým označením?

Každého, každého jedného.

Chodievali ste do Topoľčian...

Do kostola, lebo tu bývala iba raz za mesiac omša, a pre všetko vlastne sme tam museli ísť, a ešte sme aj dvadsaťdeväť korún dlžní... Roth... R – o – t – h – sa to píše, tak to... ta pani Rothka, ta dávala... všetkým pomáhala, „Však ja ti dám na úver, donesieš mi,“ nikdy sa nebála, že jej nekdo z Nemčíc nedonesie. Ale ta mala štofy krásne, všetko, každá látka nádherná...

Paní Rothová mala obchod s látkami?

Áno, a každej dávala na sukni, „Maruška, na sukni si vezmi,“ tak si s nimi tykala a mala rada tých ľudí, bo hovorím, to boli chlebdarcovia, chlebdarcovia naši... zamestnali kopu ľudí.

A títo... tato rodina, čo žila tu v Nemčiciach, ti Teudelbaumovci, oni čo robili? Mali tiež nejaký obchod alebo...?

Nie, oni mali na starosti ten majetok.

A to bol aký majetok?

No ich.

Ich vlastný?

Áno, všetky to role až po Topoľčany sú... to bolo ich. No ale oni to údajne kúpili od voľajakého... počkajte, mne príde na rozum ten... od voľajakého Nemca. Stumer.

Stumer, to bol povodní vlastník a oni to od neho potom kúpili?

Áno, áno, ten mal aj ten kaštieľ továrníkov.

Aha.

A na všetko dávali na robotníkov pozor, Martinka, Michal...

Na tom teudelbaumovském majetku...?

On dával pozor, aby títo robotníci dobre pretrhávali a ak ich riešili, lebo to bolo pretrhať... to sa nie len zaseje, to sa musí pretrhať i to, aspoň jedna od druhej, bo... Repa cukrová, tu bol cukrovar, to sa všetko... to boli plné stajne dobytky, koní, volov, lebo vtedy sa aj voly vozili... vozy, nie len kone, ťažko naložené zemiakmi a všetkým. To sa dorábalo všetko, čo len naroste..

A čo... čo sa stalo s touto rodinou, čo sa stalo s tou vašou spolužiačkou? Ako si vy na to spomínate?

Jak som hovorila, to bolo štvrtého... čo tam máte napísané?

Štvrtého Augusta ste vraveli.

Áno... Septembra? Pane Bože...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Prvýkrát ste nám vraveli, že to možno bolo niekedy v Septembri.

V Septembri, áno, štvrtého.

Takže štvrtého Septembra tisícdeväťstoštyridsaťštyri, čo sa stalo?

No čo sa stalo... ráno ich našli zabitých, tuto na začiatku našej ulice ležali všetci, do zátylku zastrelení.

Na ulici vonku ležali?

Vonku všetci takto boli, aby ich to bolo vidieť, bo to oni demonštrovali všetko, aby sme sa báli. Vám hovorím, keď chytili partizána, celú dedinu spálili a hodili do vápenky všetkých, Skýcov, Baláže, veľa dedín spálili. Ale v našom Skýcov a Baláže, to je okres Prievidza.

Hm.

To sa môžete tam presvedčiť.

Tak ako vy si spomínate na ten deň – vy ste sa ráno zobudili a zistili ste, že ta rodina je zastrelená?

To už to voľakto... do Meyera chodili robiť, dojsť kravy a opatrovať dobytok, tak to už ich videli zabitých ráno.

A vy ste sa tam šli pozrieť?

Všetci, celá dedina, všetci sa boli pozrieť.

A mohli ste tam prísť až úplne k nim blízko, alebo...?

Aj blízko k nim, áno. Ale keď už začali vozit' z tých Topoľčian, vyhnali všetko. Keď už tých šesťdesiat dva, čo zastrelili, tých ďalších... už nedovolili. Potom na Meyer nikto nesmel ísť, tam ich strieľali celé doobedie.

A to sa stalo v tej istý deň?

V ten istý deň.

Takže títo Tandelbaumovci, keď tam boli zastrelení, tak vy ste sa mohli ísť pozrieť úplne blízko k nim?

Úplne blízko.

A čo presne si spomínate, čo ste videli, kto tam bol?

No všetci boli dole tvárou, ležali vedľa seba, takto v rade.

A nikto tam nestrážil, neboli tam nejakí vojaci alebo...?

Bola taká stráž nemecká, ale nič... nikomu nič nespravili. Tam, kde strieľali, sa nesmelo ísť. Nad ten Mayer už nikto... už nikoho... aj zastavili premávku, dopravu, všetko.

A tato stráž nemecká bola odtiaľto z Nemčíc, oni tu boli? Alebo prišli odniekiaľ?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Prišli odniekiaľ, ale tu aj, Albert voľajaký mal to na starosti, lebo nemohli sa ani traja mladí stretnúť, len v dome, čo však som vám hovorila vtedy, že švagor dostal gramofón z Francie, tak mladí išli, že budú počúvať a na jednu už na dvere... a vyšetroval ich tam, prečo sú tam všetky v kope. Lebo už sa to Slovensko búrilo, už to povstanie nastalo, a oni to neznášali. Takže žiadne také rodinkárstvo ani kamarátstvo, nič. To všetko sledovali, ja neviem, kde mali oči ešte... na chrbte.

A kto bol tento Albert, kto to presne bol?

To bol gestapák, a ten mal ako Nemčice na starosť.

A on bol iba jeden tu, nebo ich tu bolo viacero?

No aj viacero ich tu bolo, ale ten jeden že mal na starosti Nemčice.

A on tu aj žil v dedine priamo?

Aj i žil, býval voľakde u Matějů hovorili, ja som to ako decko až tak nesledovala, ale...

A boli tu gardisti v Nemčiciach?

Nie, ja neviem, ja si to nepamätám, že by tuším riaditeľ školy bol... ký bol, tak sa mi zdá, že nosil voľajaké čižmy... Jeho syn ušiel do Ameriky, jeden, a druhý v Topolčanoch býva.

A iba ten jeden bol gardista?

Tam sa mi zdá, že chodil voľakde do mesta taký vyobliekaný, v čižmách, oni tuším v čižmách chodili, ti gardisti. A možno, že učiteľ aj musel, to viete... To už neviem vám povedať, ináč on bol veľmi dobrý človek, keď ta Erika mohla aj do tej školy chodiť. To znamená, že on musel asi.

Že to bolo s jeho vedomím, že tam ona chodila do tej školy?

No pravdaže, však to ako... On bol organista aj... ale že by bol voľačo organizoval takého, to nie.

No a kto vlastne zastrelil lebo popravil tých Teidelbaumovcov? Kto im to urobil?

Gestapáci, ti gestapáci, čo prišli, strieľali aj tých, to mali už naplánované.

Tam neboli s nimi žiadni miestni ľudia, ktorí by boli s nimi spolupracovali?

Nie, nie, vôbec z Nemčíc nikto.

Bo minule ste nám spomínali, že tu bol nejaký pán, ktorý sa volal Žembera.

Áno, ten vedel nemecky, ten vedel nemecky a ten tuším ich tam aj zaviedol.

A vy ste sa ako vlastne dozvedeli, že to urobili gestapáci?

No však vám hovorím, do maštale sa chodilo o pol tretej už, do roboty, tak ti robotníci, čo išli, už videli, že sú tu zabití. A zase šli z roboty, bo to sa nakrmili kravy, podojili a zase šli na obed až kfmíť. Bo to boli určití ľudia, čo dobytok opatrovali a určití, čo na rolách robili. Takže to sa hneď rozkrítklo.

Takže to si tak ľudia medzi sebou povedali, čo sa stalo, aj kto to urobil?

Ajaj, všetci sa tam utiekali pozrieť na to.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

A vtedy tam tí gestapáci ešte boli, keď vy ste sa išli pozrieť?

No už boli len tam na Mayerom, ta hliadka, a ti už pripravení s tými puškami alebo čom to zabíjali, bo strelba bola veľká, a vtedy bola zastavená aj doprava aj všetko. Lebo tu chodili autobusy štátne, cesta je tu veľká do Piešťan, takže všetko zastavili a strieľali celé doobedie. Vozili ich...

A vtedy, keď tých Teudelbaumovcom zastrelili, vy ste počuli strelbu?

To ich v noci zabili, to už len ti ráno, či išli do tej maštale, ich videli zabitých.

Takže potom cez deň vy už ste videli, čo sa dialo v priebehu toho dňa... Ako si na to spomínate, čo sa dialo?

No všetci sme sa triasli, čo že mohlo byť... nič... každý bledý...

Čo ste videli?

No len tých zabitých sme videli, a tých vrahov sme nevideli. Ale ti, čo boli, tam nepustili nikoho. Čo ešte ďalších strieľali, to bola asi voľa aká vybraná jednotka.

Hej, na to sa chcem opýtať na tu situáciu – vy ste hovorili, že nad Mayerom to bolo, áno?

Áno, áno.

Tam... popíšte nám presne, čo si pamätáte, čo ste tam videli.

No my sme videli len, ako auta vozili ich, a to je tam stromy, taká alej, to nebolo až tak vidieť, to nie, len už potom, keď boli všetci zabití a... potom sa zdvihli všetci, začali tie tela pracovať... lebo to nebolo hneď, ale za tri dny, tak ešte voľakým bagrom po nich pochodili, no ale po vojne všetkých exhumovali.

Takže vy ste videli, ako prichádzajú auta sem, hej.

Áno, vozili ich a oni na nákladných autách boli postavení.

Na nákladných autách, hm. A koľko bolo tých aut, spomínate si, tak približne?

To ja neviem... štyri alebo... neviem. Lebo to celé mesto museli obehať. Vtedy boli všetky tie Tatrovky modré, tak to bolo vidieť, ako stoja tam.

Tak videli ste – auto prišlo, a čo ste potom ešte videli?

No a už... hovorím, tam je taká alej, nebolo všetko dopodrobna... blízko nepustili nikoho, chceli sme tam ísť.

Kto vás nepustil?

No tak ta stráž, to gestapáci nepustili.

A to boli Nemci?

Nemci, no však, a Nemci to aj strieľali.

A podľa čieho ste vedeli, že sú to Nemci?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

No mali uniformy.

Tak ste počuli ich rozprávanie, čo hovorili, čo...

Nie. Oni ignorovali všetko, oni neboli hovorčiví ľudia, to nie.

A videli ste, ako ľudia vystupujú z tých nákladných aut?

Áno, áno, to sme videli.

A na tých ľuďoch oni niečo hovorili, títo... ti Nemci, hovorili niečo?

Nie, nie, oni len tam ty povely vydávali a po nemecky všetko.

Tak ste počuli povely v nemčine?

Áno, áno, áno.

Čo ste... spomínate si aj, čo ste počuli?

Nie, nie, nespomínam si to, to boli... strašne kričali, to boli také úsečné tie... A my po nemecky sme nikto nerozumeli nič, ti Tandelbaum vedeli, všetci židia vedeli po nemecky. Pozrite sa, hen ten herec filmový, už tam otravuje.

A koľko ste asi zhruba videli vystupovať tých ľudí z nákladných aut?

Šesťdesiat dva ich bolo.

Ale to ste vtedy asi ešte nevedeli, že ich bolo šesťdesiat dva, však?

No už len tie... keď už to bolo úradne spísané...

To ste sa až neskôr potom dozvedeli.

To sme sa až potom dozvedeli.

A keď ste to pozorovali, tuto situáciu, z akej asi vzdialenosti ste to videli?

Čo ja viem koľko... sto metrov, dve sto... lebo blízko... hádam, že sa báli, že zastrelí aj druhé, ale... nebáli sa, že ich zastrelí, len proste nesmeli sa tu chodiť.

Hm.

Zastavili všetku dopravu.

Keď ste sa na to dívali, vedeli ste, že kto sú tí ľudia, prečo ich sem priviezli?

Pravdaže, boli označení.

Ako?

No židovské hviezdy.

Mali hviezdy, videli ste hviezdy?

Áno, áno, to žlté, to každý mal na sebe, každý jeden.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Aj ste vedeli, odkiaľ sú?

Áno, však všetky sme osobne poznali, lebo sme tam šli do kostola a každý šiel do obchodu, lebo tu nebolo žiadnych obchodov. Jedine židovské obchody.

Takže ste vedeli, že to boli židia z Topoľčian.

Áno.

Áno?

Áno.

A ste ich vedeli rozoznať na takú vzdialenosť, dve sto metrov, že ste vedeli tam nejaké známe tváre? Čo ste ich poznali?

No ako by som vám to povedala, ja som osobne to... nebolo to na tu vzdialenosť vidieť, ale môj švager, ten sa schoval na kozol, bol veľký slamár, viete, čo sa mlátilo, také kozle slamy bývali obrovské, a oni tam ešte s jedným sa vyštverali, a odtade to pozerali. A ten mi to potom všetko dopodrobna hovoril.

A on vám vlastne čo porozprával, čo on videl z toho kozla?

No ako ich strieľali, a niektorých tam iba hádzali, tie deti, čo mali na rukách, normálne ich treskli do hlavy puškou a prskli do jamy. Keď plakali, lebo tie deti plakali.

A vy čo presne ste videli, vy ste videli, ako ich strieľali?

My sme len počuli, ale ten švager, ten bol na tom kozlu... ti... ale im tam hrozilo, že ich zabijú, lenže viete, akí sú chlapci. To ten, čo ten gramofón dostal z tej Francie. On chodil vtedy za mojou sestrou, ešte vtedy teda nebol švager, ale už o tom tak rozprával.

Hm.

Chlapčiska sú takí, ti sa nebojí nikoho.

A čo si ešte spomínate, čo vám hovoril, čo tam videl?

Čo sa tam dialo?

No plač veľký, čože myslíte... strašne plakali všetci nahlas, to aj bolo počuť až tam, sme boli len...

Takže to ste počuli krik, plač...

Bol tam ten kozol, za to sme všetko nevideli, ta alej ešte taká, bola to aj prostredná cesta medzi Topoľčanmi, aj na tu stranu ide, aj na tu. Tam vlastne končili tie židovské role, čo to kúpili od toho... Bože, ako sa volal, tie mena mi nič... nejdú na rozum. Od Strumera čo kúpili.

Hm. Lebo továrnik zas bol, ten Strumer, ten tam zostal, ale to... či to mu dal do prenájmu, alebo to kúpil, to už neviem, ale každý hovoril, že je to Teudelbaumové, tie poľa... Veľké to boli...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

A keď týchto židov z tých Topoľčan priviezli, keď vystúpili, oni ich asi vyložili z tých aut, to ste videli, to ste počuli, ako oni ich tam... proste dávajú im rozkazy, hej, po nemecky, a potom hneď sa začalo strieľať alebo ako si na to spomínate?

Hneď, hneď, a ako prichádzali, furt sa strieľalo.

Takže auta chodili a zároveň...

Áno.

Ste vy počuli streľbu.

A ďalší... áno.

Aj ste videli auta odchádzať, že chodili hore dole?

Áno.

Koľko to asi trvalo toto?

Možno, že všetky neprišli naraz, oni je hľadali, možno sa niektorí skovali, možno, že niektorí ušli, neviem, to už vám neviem povedať. Určite že ich nečakali na ulici. Oni boli odvedení, nie, že sami prišli. Násilie bolo na nich spáchané.

A potom čo sa dialo? Streľba skončila...

No potom zakopávať museli... zakopali... A hovorím, bol tam taký... dosť vysoko to bolo a ešte sa potom viac zdvihlo, a potom pochodili s tým bagrom po tom, také ťažké auta pochodili po tom.

A vy ste videli, ako to zakopávajú?

No však to už sme mohli vidieť z tej diaľky.

Kto tam bol, kto to zakopával?

Ale... údajne, povedali, že si oni sami museli aj tu jamu vykopať.

To ste sa dozvedeli, že si to museli sami vykopať??

Áno, to sme sa dozvedeli, hovorili to ti chlapci, čo to videli, že si to museli sami aj vykopať.

Hm.

A najhoršie to na tie deti bolo, že aj treskli tou pažbou do hlavy a hodili do jamy. Oni si mysleli, že ešte aj oni neboli mŕtvi... no zverstva, však čo... to sa strašne každý bál, lebo ste nevedeli, čo sa stane, keď sa vypaľovali celé dediny.

A vy ste videli, kto zakopával tu jamu? Ten hrob?

To som nevidela, ale myslím, že to boli takí najatí nejakí chlapi, čo sme ich nepoznali.

Takže nie odtiaľto miestni?

Nie, to by odtiaľto nikto nešiel.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

A tam nikto nebol miestni s tými gestapákmi, odtiaľto?

Nie, nie.

Ani ten Žembera tam nebol?

To vám už neviem povedať.

Nie, že či vy ste ho tam nevideli?

Ja som ho nevidela.

Hm.

Nie. A som to len počula, že ten ich tam zaviedol, lebo jediný vedel po nemecky.

A kam ich zaviedol?

No k tým židom, do toho... k tým Tandelbaumovcom. Tam že bol prítomný ten Žembera.

Že on zaviedol tých gestapákov k...

Ale možno, že nevedel, že čo sa deje.

Hej. To tak ľudia hovorili, že on ich tam zaviedol.

Áno, ľudia si to medzi sebou tak hovorili, že Žembera ich tam zaviedol.

Takže vy si potom spomínate, že... ako ta jama, ten hrob, kde oni boli zakopaní, ako tie tela sa tam začali rozkladať a toto začalo pracovať...

Začalo to sa to otvárať hore, oni to pochodili po tom ešte. Také strašné, no.

Chodili nejakými strojmi alebo...

Áno, tými takými... bager, čo sú, tie veľké kolesa čo to má, ťažké, aby to... ty plyny lebo čo, aby to zarovnali zarovno.

A ten bager bol odkiaľ, to bol odtiaľto z dediny?

To vám neviem povedať, to už neviem odkiaľ, či to nebolo aj z kasárni niečo, lebo tu sú blízko kasárne hneď.

Hm. Takže nejaké také vojenské možno...?

Možno, však oni mali všade prsty, všetko, a možno aj vojaci to zakopávali, kto vie. Nepoznali sme...

A vy keď ste sa tam chceli ísť bližšej pozrieť, hovorili ste, že vás nepustili.

To nepustili, to nepustili nikoho, zastavili aj dopravu, všetko... nič nesmeli chodiť.

A povedali vám niečo lebo vám niečo ukázali, alebo ako vás teda poslali späť, že nesmite tam ísť?

No tak hliadka, „Halt,“ a hotovo, ani ste sa nesmeli pohnúť.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Hm. A vy ste vedeli, že takéto niečo sa bude diať so židovskými obyvateľmi?

To by si nikto na niečo také voľačie ani nepomyslel, nikto nevedel, to sa v noci stalo a na druhý deň boli pohrebené.

A s telami tých Teidelbaumovcov čo sa stalo?

Tých tam tiež zaviezli, zaviezli a bachli do tej jamy.

Takže nemali ste nejakú predstavu, že židov stihne nejaký tragický osud?

Nie, to sme si...

Nerozprávali sa takto ľudia medzi sebou nespomínate si?

Nie, nič, predtým absolútne nič, potom už každý lamentoval a to bol strach, každý sa triasol. To bol šok.

Pozerám sa tu ešte do poznámok z toho rozhovoru, ktorý sme s vami robili predtým... Tento spolupracovník, ten Žambera...

On nebol žiadny politik lebo gardista, lebo nič nebol – vedel po nemecky, jediný v dedine.

Hej.

Ak za to za ním išli, to chlapi v hostinci povedali, že on jediný vie po nemecky, ale... on možno sám nevedel, čo sa tam bude diať.

Hej.

Že pri tej streľbe už nebol, len ich tam zaviedol. Ale jediný dôvod bol, že vedel po nemecky, však on sa aj tých Nemcov pýtal, že kde idú, keď to išli tých štrnásť dní na to Poľsko.

To čo bolo... tadiaľ prechádzali Nemci.

Auta nákladná plné zbraní, vojaci pochodovali, aj na autách sa viezli, to... to bolo strašné. Vo dne v noci išli na to Poľsko, lebo sa ich pýtal ten, čo vedel po nemecky, kam idú, že idú do Poľska.

A zaujímalo by ma, čo on bol za tu svoju spoluprácu s gestapom nejako potrestaný po vojne.

Nie, lebo on zomrel.

Hm.

On zomrel, hneď po vojne krátko.

A tu v Nemciach bola nejaká nemecká posádka?

Hovorili, že ten Albert býval u Maťejovičov, to bol taký veľkostatok, tiež aj... takýs to bol postavený, ako tento Meyer, taký najbohatší teda už, voľakedy najbohatšie bol môj pradedo, päťdesiatdva rokov bol richtárom v tejto dedine, lenže to už je dávno.

A ta vaša spolužiačka Erika, ešte na ňu sa chcem opýtať, keď ste spolu chodili do školy, vy ste sa s ňou nejako rozprávali o tom, čo sa dialo?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Ona sa moc nerozprávala, ale bola taká veľmi inteligentná a krásne dievča. Pekne oblečená, všetko to... Ten Ferko nebol taký pekný, ale tiež bol inteligentný chlapec.

Ferko bol...?

To jej brat.

Brat, áno. A ten bol starší alebo mladší?

Mladší.

A ten s vami tiež chodil do školy?

Nie.

Iba tato Erika, hej?

Iba tato Erika.

Ale on s vami začala chodiť do školy ešte predtým, ako nesmela chodiť do školy, nie?

Nie, už až cez tu vojnu, či ona nechodila aj do Topoľčian voľakde.

Joj, takže ona až cez tu vojnu k vám prišla do triedy, lebo ju ta učiteľka dovolila, aby s vami chodila.

Ta učiteľka bola veľmi dobrá.

Hm.

Taká stopercentne všetko vedela naučiť, vynikajúca, celá rodina boli učiteľky, šesť sestier boli učiteľky, také u železničiara dcéry to boli.

Hm. Takže tam v tej Teidelbaumovskej rodine bola Erika, bol Ferko, ten bol mladší.

Áno.

A spomínate si aj na krstná mena tých rodičov ich a starých rodičov? Ako sa volali?

Neviem ako, neviem po mene, to nikto si je nedovolil po mene povedať. Vedela som, ako ten brat... tak zvlášť sa volal. Ale bolo to také židovské meno. Nepríde mi to na rozum, ta Stázina, škoda, že neprišla, tam všetko si pamätá.

To je nejaká vaša kamarátka?

Ja už na mena nemám... to je ta moja spolužiačka, čo bola...

Hm.

Ta má zvlášť dobrú pamäť, však som jej aj ráno volala, ale hovorila, že ju nemá kto doviezť, lebo šli deti do mesta a nechali jej tam Samka malého opatrovať.

A po týchto udalostiach, ktoré sa tu v Nemčiciach udali, po tých udalostiach, spomínate si, že by vám treba učiteľka v škole niekedy bola niečo povedala, nejaký svoj názor na to, že čo sa stalo?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Nie, vtedy ani si to nemohli dovoliť, každý mlčal. Jak hrob.

Nemohli si to dovoliť prečo?

Aby ich zastrelil voľakto?

Takže báli sa Nemcov?

No pravda že... Ti nezaváhali, hovorím, dobre, že nás tam vtedy všetkých nepostrieľali, u tej... Zabúchali na dvere, viete, čo to bolo?

Vtedy, keď ste počúvali ten gramofón?

Oni také takí nervózni boli, lebo to povstanie začalo, dvadsiateho deviateho Augusta v štyridsiatom štvrtom.

Hm.

Začalo povstanie a hneď po tom, ako nastalo to povstanie, tak takú výstrahu, že keď by boli vystrieľali všetky, že... hovorí sa o tom Skýcove, to je neďaleko o okrese Prievidza. Našli ho v horách, chytili, že je zo Skýcova, tak spálili celé dedinu. A pohádzali ich do tej pece.

A to ste sa kedy dozvedeli, vtedy, keď sa to stalo?

Hneď, keď sa to stalo, lebo to sa šíri, to nie je, že jedného človeka, ale spáliť celú dedinu... dve teda... aj Baláže, aj Skýcov spálili. Tak čo tam s tým mohli. To sa nedalo nič. Nedalo sa nič, ja si myslím, že tam sme boli, ako ten náš prezident, nemohol sa postaviť, lebo by to bolo zbytočné. Ale hovorím, keď na neho bol meter, mal aj na tých byť meter.

A vtedy, keď ste poslúchali ten gramofón, že prišiel ten gestapák, on vás prišiel nejako rozohnať alebo prečo tam prišiel?

Zabúchal a vyšetroval, prečo... čo sa tam ta skupina majú čo schádzať, a rozohnal to všetko. Tak šťastie, že ten gramofón tam vyhrával, ináč by hádam ich bol pozabíjal.

Hm.

A keď ste boli, napríklad chodili ste na tu omšu, farár niekedy v kostole spomenul, čo sa stalo tuto s Topolčianskymi židmi?

Nie, to bolo... nikto o tom nes... nehovoril. Lebo tam nebolo o čom hovoriť, lebo by dostal každý guľku do čela. To bol teror.

Hm.

A po vojne... teda po oslobodení, rozprávali ste o tom, čo sa tu udalo, hovorili ste o tom?

No tak nie ledačo, že by rozprávali, však viete, ako to je, to bolo strašné. Lebo hovorím, keď by to neboli ti... dávali ľuďom robotu, všetko to... tu chudobu tu mali oni, držali nad vodou. Aj s Rothkou, ta obliekala všetkých, oni boli veľmi šikovní.

A potom už, keď sa mohlo, už keď sa ľudia nebáli, tak sa rozprávali o tých udalostiach?

No pravda, aj vtedy sa rozprávali, len nie nahlas.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Že nie verejne, iba tak medzi sebou.

Medzi sebou, však pravdaže.

A o čom...?

Ňúrali a za to vyňúrali toho Žamberu, každý potom – „Ako to, kto ich tam zaviedol,“ ako to... a tak sa na toho Žamberu prišlo.

Aha, takže ľudia tak skúmali, prečo sa tak stalo.

On mal toľko strachu, že od toho strachu zomrel, možno že ani nebol dobýjal tie... Do krčmy prišli, kto vedel po nemecky, toho vzali a musel tam ísť. Ťažké voľačo, no.

A tu v Nemčiciach bola tato židovská rodina jedna iba?

Áno, ta jedna.

A čo sa vlastne potom stalo s tým ich majetkom? S tými...

Však prišiel socializmus a boli štátne majetky z toho.

A medzi tým, lebo hovorili ste, že toto sa stalo v Septembri štyridsať štyri, a vlastne socializmus prišiel až o štyri roky neskôr, zhruba medzi tým čo sa dialo s tým majetkom?

No chodili tam tí robotníci ďalej, však čo mohli dělat. Kravy, tak že ich nepodoja a nenakfmia? To zas nikto taký nebol, chodili ďalej robiť.

A malo to potom nejakého... nejakého správcu alebo niekto si to zobral?

Potom tuším prišiel voľajaký správca tam, ale neviem ani, ako sa volal ani... to tí arizátori potom zas všetko mali v rukách a to ja už od... ani jedno meno by som vám nepovedala, každý obchod bol zarizovaný...

V Topoľčanoch...

V Topoľčanoch, ale aj toto všetko mali tí arizátori.

Hm. Takže aj tieto majetky mali tí arizátori, ale boli odtiaľto z Nemčíc?

Nie, nevieme, to ako také skryté bolo všetko, to jak keby sa boli báli, to zverejniť, že kto čo má. Len to zabrali ďalší takí voľajakí, ja neviem, čo to boli.

A ten váš starý otec tam porád ešte pracoval, aj potom, keď už zastrelili tu rodinu?

On už bol veľmi starý, on už tam tuším viac nešiel.

Hm.

On už bol starý, on zomrel, mal deväťdesiatšedem rokov. Veľmi vysokého veku sa dožil.

A do tých Topoľčan ste vraveli, že ste chodili a že tam bolo veľa tých židovských obchodov... teda dobré kontakty s tou pani Rothovou... Dokedy tam vlastne fungovali tie židovské obchody? Spomínate si?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

No však vtedy dokedy ich nepostrieľali.

Celý čas vtedy boli v tých svojich obchodoch?

Aj hviezdy nosili na... hviezdy nosili.

Aj v tých obchodoch si pamätáte, že boli s hviezdami?

Áno, však všetci mali hviezdu.

Takže arizácie vlastne prebehli až potom, ako...

Až potom ich postrieľali.

Ak ich postrieľali.

Až potom. Všetci ja neviem, prečo to... však jeden deň ich všetkých zabili, takže o tom nemohol byť asi nikto informovaný. Či si tu robili, čo chcú, lebo o tom niekto vedel ďalší, to už nám nie je známe.

Hej. Zatiaľ ďakujem, ja sa chcem ešte opýtať kolegov a kolegyn, či oni vám chcú položiť nejakú ďalšiu otázku alebo či sme na niečo nezabudli...

Necht sa páči.

Takže na chvíľočku prerušíme, dobre?

Necht sa páči.

...

Ešte by nás zaujímali, že či tých Teidelbaumovcov, vy ste vraveli, že ich pochovali tam v tom ako spoločnom hrobe s tými ostatnými topoľčianskymi židmi, vy ste videli, ako tie ich tela tam niekto bral, odnášal?

To som nevidela, ale už tam neboli potom.

Aha, a ako ste teda vedeli, že ich tam pochovali spolu s nimi?

No tak to ti, čo už tam... ten švagor, čo kukal z toho kozla, tak to sa dozviete všetko, ľudia sú zvedaví.

Takže on vám to povedal, že...?

Áno, že tam je dovezli a...

A kto ich tam odviezol?

No ty nákladiaky, čo aj... to bolo sedem mŕtvov, tak to nemohli odniesť, to hodili do toho auta a tam zaviezli.

Aha, takže on videl, ako ich vyhadzovali z toho nákladiaku jedného?

Áno, áno.

A tiež ste teda vraveli, že tento váš švagor, teda...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Ale my sme už tam osobne potom neboli, lebo to rozohnali všetko preč a to už...

Hm.

Potom už nič ďalej nebolo.

Ste nám teda ešte spomínali, že tento váš švager, teda budúci švager, řekl, že to pozoroval z toho kozla a že videl, ako si oni museli najprv vykopať ten hrob.

Áno.

A to boli ti prví, ktorých priviezli, ti si museli kopať hrob?

Všetci už museli kopať hrob, keď ich tam dovezli, všetci si kopali.

Takže...

Alebo či im tí vojaci dali tie rydle alebo kto, to tam muselo byť nachystané. Ale že si museli najprv vykopať jamu. Sami.

Hej, ale toto znamená, že medzi tým, ako ich priviezli a medzi tým, ako sa začala strel'ba, tak muselo uplynúť nejaký čas, hej.

Nejaký čas, áno, áno. Ale za chvíľu bola ta strel'ba.

Koľko asi?

Čo ja viem... za pol hodiny.

Hm.

A že ich bolo veľa... a to určite nemali nejakých pomocníkov, to oni tam nikoho nepustili. Keď by nebola ta alej, tak by sme toho videli viac.

Hm. A chcem sa ešte spýtať, ja tu mám v poznámkach z minulého razu, keď sme sa spolu rozprávali, že vtedy, keď zastrelili Teidelbaumovcov, že tam jeden miestny obyvateľ tuto z Nemčíc, spomenuli ste meno Jozef Martuška.

Áno, ten tam bol.

A kto to bol?

On už zomrel, jak tak zle robil, taký kmín to bol, taký od spoločnosti odtrhnutý, lebo tu nebol s nikým. Viete, oni nemali ani role, oni len čo si ukradli, to mali. Nemali otca, len mamu, ta sa s každým hádala...

A on nejakو spolupracoval s tými gestapákmi alebo prečo tam bol?

Neviem, že voľačo aj mal aj pri tej strel'be, že ten bol jediný. A že ich tam aj sotil voľaktorého.

A to ste sa odkiaľ dozvedeli toto?

To už potom ten Žembera, alebo kto, to porozprával.

Hm.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Takže...

Sa napil a všetko porozprával.

Každý bol na to zvedavý, kto to, prečo sa to stalo, každý to furt mal na jazyku, a do dnešného dňa je každý z toho vykoľajený.

Ešte stále?

Áno.

Ešte stále sa o tom ľudia rozprávajú teraz?

Ešte stále, áno, aj si to pamätajú všetko.

Aj mladší ľudia o tom vedia?

Mladší už, tí možno vedia o tom, ale už mladí to nerozprávajú, ale my keď sa stretneme, tak skoro vždy... vždy príde na rozum.

Takže...

Za to, že bola ta dedina s nimi späť.

Hm.

Že dávali každému prácu a mohli ľudia žiť, lebo boli ťažké časy... na Slovákov teda veľmi ťažké.

Takže žijú ešte nejaké vaše kamarátky, so ktorými ste videli tu...?

Áno, však ta Skalská... ktorej aj volala som.

Hej.

Len že odišli mladí a dali jej oného chlapca.

Hm.

On by tu plakal, on nás nepozná. Takže ona by bola prišla, ona by vám všetko, všetky termíny vymenovala.

A tento Martiška, on bol nejaký člen Hlinkovej gardy, nejaký gardista alebo...?

Ale čože ktože... kde by on tu gardu vzal, to bol chudobný chlapec, doma neomietnuté, len taká tehla... taký, taký no... Nevyrovnal sa s žiadnym druhým, ale mrchavý bol strašne, bil sa vždy, napil sa... Taký...

A on bol nejako potrestaný po vojne za tuto spoluprácu pri zabití tých Teidelbaumovcov?

Bolo nejaké vyšetrovanie, ale čo sa stalo, to vám neviem povedať, lebo on zomrel za chvíľu.

Hm.

Ako ten Žambera. Ved' to bola strašná vec. Mat' také voľačo na svedomí. To nikto by do nej ani nekopol, ešte sa s ním rozprávať.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Takže sa ľudia odt'ahovali od neho?

Odt'ahovali.

Dali mu pocítiť, že...

Dali mu pocítiť...

Že nesúhlasili, áno?

Však hovorím, to bola pomsta asi za tých partizánov. Lebo v Auguste... A v Septembri už ich strieľali. To bolo okamžite, tak chceli vystrašiť všetky ty dediny, aby... aby nešli za tých partizánov, lenže bol, každý kto to videl... aj z Nemčíc bolo, ale šest'...

Odtiaľto?

Aj ten Labuda aj zahynul jeden, volal sa Rudo... Rudolf tuším. Je tam na kríži napísaný.

Hej. Takže aj napriek tomu strachu išli ľudia... išli do toho odboja, hej?

Išli do toho odboja, tu na Duchonke, tam ich strieľali chudákov ako zajacov. Na Duchonke začalo, v Topoľčianskom okrese, a v Inoveckých horách. To sú Inovecké a to sú Tribečské.

Ja vám chcem veľmi pekne poďakovať za tento rozhovor, veľmi si oceňujeme, že ste s nami zdieľali tieto vaše spomienky, aj keď teda na obdobie veľmi smutné a veľmi tragické, ale myslím si, že je veľmi dôležité, aby sa aj mladá generácia dozvedela... a najmä teda, aby sme sa nejakým spôsobom poučili a zapamätali si, čo že sa stalo, čo sa dialo. Ďakujeme veľmi pekne.

Ďakujem aj ja.